

Jakie są granice wolności słowa?

Z nauczania św. Jana Pawła II:

Wolność publicznego wyrażenia swoich poglądów jest wielkim dobrem społecznym, ale nie zapewnia ona wolności słowa. Dziś czeka nas wielka praca nad mową, jaką się posługujemy. Ogromna praca. Nasze słowo musi być wolne, musi wyrażać naszą wewnętrzną wolność. Nie można stosować środków przemocy, ażeby człowiekowi narzucać jakieś tezy. Te środki przemocy mogą być takie, jakie znamy z przeszłości, ale w dzisiejszym świecie także i środki przekazu mogą stać się środkami przemocy, jeżeli stoi za nimi jakaś inna przemoc, niekoniecznie ta przemoc fizyczna. Jakaś inna przemoc, jakaś inna potęga. Słowo ludzkie jest, i powinno być, narzędziem prawdy. (Homilia. Olsztyn, 6 czerwca 1991 r.)

Na władzach spoczywa ważny obowiązek wspierania małżeństwa i rodziny dla dobra społeczeństwa. Jednakże wielu akceptuje dziś i stosuje niezdrowe, libertyńskie poglądy pewnych ugrupowań nawołujących do praktyk, które pogłębiają poważny kryzys rodziny i podważają samą koncepcję rodziny. Władze publiczne, nie uciekając się do stosowania cenzury, ale poprzez odpowiednią politykę i wprowadzanie procedur regulacyjnych, muszą dbać o to, aby media nie działały przeciwko dobru rodziny. Przedstawiciele rodzin powinni uczestniczyć w kształtowaniu takiej polityki władz. Osoby odpowiedzialne za politykę w dziedzinie środków przekazu i sprawy publiczne winny też dążyć do równomiernego rozmieszczenia zasobów medialnych w skali krajowej i międzynarodowej, troszcząc się zarazem o integralność tradycyjnych kultur. Media nie powinny sprawiać wrażenia, jakoby ich celem było niszczenie zdrowych rodzinnych wartości tradycyjnych kultur albo zastąpienie tychże wartości – w ramach procesu globalizacji – zlaicyzowanymi wartościami społeczeństwa konsumpcyjnego. (Orędzie na XXXVIII Światowy Dzień Środków Masowego Przekazu. Rzym, 24 stycznia 2004 r.)

W posługiwaniu się środkami przekazu oraz w ich odbiorze należy pilnie zatroszczyć się z jednej strony o czynne wychowywanie zmysłu krytycznego ożywianego umiłowaniem prawdy, z drugiej – o podejmowanie obrony wolności i poszanowania godności osoby; należy również popierać autentyczną kulturę poszczególnych narodów, zdecydowanie i z odwagą przeciwstawiając się wszelkim formom monopolizacji i manipulowania. (ChL, 44)

Podobnie też ważne jest zapewnienie formacji i opieki duszpasterskiej osobom pracującym zawodowo w dziedzinie przekazu społecznego. Często spotykają się one w codziennej pracy z silnymi naciskami i z dylematami etycznymi; wiele z nich szczerze pragnie wiedzieć, co jest etycznie i moralnie godziwe, i zgodnie z tym postępować, i oczekuje od Kościoła wskazań i pomocy. (List do odpowiedzialnych za środki masowego przekazu. Rzym, 24 stycznia 2005 r.)

Myśli do refleksji:

Wolność słowa to nie tylko jedno z podstawowych praw człowieka, lecz także obszar jego szczególnej za to odpowiedzialności. Prawo to łatwo może być nadużyte w celu zmanipulowania człowieka. Pomyśl:

- Czym jest cenzura i jakie może mieć formy?
- Czemu ma służyć wolność słowa?
- Jakie mogą występować nadużycia w związku z wolnością słowa?

Z nauczania św. Jana Pawła II:

Pragnę tu jeszcze zwrócić uwagę na sprawę niezmiernie ważną w obecnej polskiej sytuacji: odpowiedzialność za uczciwą informację w środkach społecznego przekazu. Środki przekazu winny podejmować obronę wolności, ale także poszanowanie godności osoby, winny popierać autentyczną kulturę. Kultura jest wspólnym dobrem narodu, wyraża jego godność i wielkość i dlatego tak ogromnie jest to ważne. Społeczeństwo ma być informowane w sposób uczciwy, zgodny z prawdą i godnością narodu. Prasa, film, radio, telewizja, teatr winny formować społeczeństwo, tworzyć i pielęgnować kulturę, która przyczyni się do jego postępu, a nie do jego osłabienia czy zniszczenia. Winny one być przepojone Ewangelią, zbawczym słowem Chrystusa. (Homilia. Olsztyn, 6 czerwca 1991 r.)

Środki społecznego przekazu mają ogromny pozytywny potencjał, który może służyć upowszechnianiu zdrowych wartości humanistycznych i rodzinnych i w ten sposób przyczyniać się do odnowy społeczeństwa. Ze względu na ich znaczną zdolność kształtowania poglądów i zachowań osoby pracujące w mediach powinny zdawać sobie sprawę, że mają moralny obowiązek nie tylko na wszelkie sposoby pokrzepiać, wspomagać i wspierać rodziny, lecz także kierować się mądrością, zdrowym rozsądkiem i uczciwością w sposobie prezentacji zagadnień dotyczących płciowości, małżeństwa i życia rodzinnego. (Orędzie na XXXVIII Światowy Dzień Środków Masowego Przekazu. Rzym, 24 stycznia 2004 r.)

Poszanowanie godności i wartości każdej osoby, uczciwość i odpowiedzialność, a jednocześnie wyrozumiałość, współczucie i solidarność wobec innych – to postawy, które mogą przetrwać tylko wówczas, gdy są kształtowane w rodzinach, w szkołach i przez środki społecznego przekazu. (Przemówienie. Denver, 12 sierpnia 1993 r.)

Wielka i poważna odpowiedzialność spoczywa na pracownikach środków przekazu: mają oni troszczyć się o to, aby treści przekazywane w sposób tak skuteczny służyły kulturze życia. Winni zatem ukazywać wzniosłe i szlachetne przykłady życia i poświęcać uwagę pozytywnym, a czasem wręcz heroicznym świadectwom ludzkiej miłości; z wielkim szacunkiem mówić o wartościach płciowości i miłości, nie akcentując

tego, co oszpeca i poniża ludzką godność. Interpretując rzeczywistość, powinni unikać podkreślania tego, co może budzić lub podsycać uczucia czy postawy obojętności i pogardy wobec życia lub skłaniać do odrzucenia go. Przestrzegając skrupulatnie zasady wierności prawdzie, mają łączyć w jedną całość wolność informacji, szacunek dla każdej osoby i głęboki zmysł człowieczeństwa. (EV, 98)

Można więc bez przesady powiedzieć, że środki masowego przekazu, nawet gdy starają się poprawnie informować, jeżeli nie kierują się zdrowymi zasadami etycznymi, nie służą prawdzie w jej wymiarze zasadniczym. Oto dramat: nowoczesne środki komunikacji społecznej są poddane pokusie manipulacji przekazem, zakłamując prawdę o człowieku. Człowiek nie jest tym, kim siebie ogląda w reklamie i propagandzie w nowoczesnych środkach masowego przekazu. Jest kimś więcej jako jednostka psychofizyczna, jako jednostka duszy i ciała, jako osoba. Jest kimś więcej przez swoje powołanie do miłości, które wprowadza mężczyznę i kobietę w wymiar „wielkiej tajemnicy”. (GS, 20)

Myśli do refleksji:

Wolność słowa stanowi przestrzeń do rozwoju mediów. Jednocześnie dziennikarze i osoby przekazujące swoje poglądy za pośrednictwem mediów stoją przed odpowiedzialnością za autentyczny przekaz. Pomyśl:

- Jaki jest pozytywny potencjał tkwiący w mediach?
- Na jakie zagrożenia jesteśmy narażeni podczas bezkrytycznego korzystania z mediów?
- Jakie wartości powinny przekazywać media?